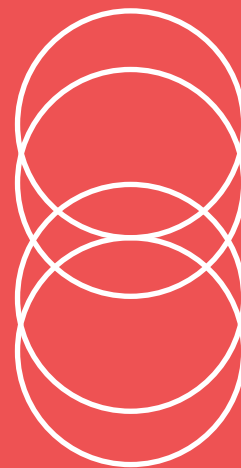

Funded by
the European Union

Беларуская адукацыя на шляху зменаў

Рэзюмэ

АДУКАЦЫЙНЫЯ ІНІЦЫЯТЫВЫ БЕЛАРУСІ: МАПА ЎЗАЕМАДЗЕЯННЯЎ

Вільнюс 2021

Падзеі канца 2020 — пачатку 2021 года паказалі, што розныя працоўныя і сацыяльныя групы ў Беларусі дэманструюць розную ступень кансалідаванасці дзеянняў і ўзаемага даверу. Напрыклад, *настаўніцкія і выкладчыцкія суполкі ў пэўнай ступені аб'ядналіся і рэалізоўвалі асобныя ініцыятывы, але не сталі рухавікамі змен.* Дадзенае даследаванне накіравана на высвятленне прычын гэтай сітуацыі праз

- » апісанне асаблівасці ўзаемадзеяння беларускіх адукацыйных ініцыятыў, візуалізаваць мапу ўзаемасувязей;
- » ацэнку ўзаемазвязанасці ініцыятыў, шчыльнасці сувязей;
- » вызначэнне рэальных лідараў сярод адукацыйных арганізацый;
- » выяўленне незанятых нішаў і кірункаў развіцця адукацыі, у якіх ёсць патрэба з боку адукацыйных ініцыятыў.

У рамках даследавання былі апытаны 64 прадстаўнікі розных адукацыйных ініцыятыў і арганізацый, паводле гэтых дадзеных створана мапа іх узаемадзеяння. Агулам у разгляданне патрапілі 256 адукацыйных

арганізацый Беларусі. Метадам сеткавага аналізу ўзаемасувязей (social network analysis) прааналізаваны і візуалізаваны сувязі паміж найбольш актыўнымі арганізацыямі. Гэта дазволіла вызначыць лідараў сярод адукацыйных арганізацый, ацаніць ступень звязанасці, разгледзець сувязі паміж адукацыйнымі ініцыятывамі з розных рэгіёнаў і кірункамі дзейнасці. Акрамя гэтага, прадстаўнікі ініцыятыў выказалі свае меркаванні наконт таго, чаго не хапае для далейшага развіцця беларускай адукацыі і ініцыятыў у прыватнасці.

Вынікі даследвання дазволілі зрабіць наступныя высновы:

⌘ **Хаця ініцыятыў даволі мала, большасць з іх мае ўзаемныя праекты з іншымі.**

Усе рэспандэнты пазначалі, што маюць працоўныя сувязі з іншымі адукацыйнымі ініцыятывамі і праектамі. Мапа моцных узаемных сувязей, на якой прадстаўлены 45 рэспандэнтаў з 64 (70%) пацвярджае, што гэтыя сувязі сапраўды існуюць, бо адзначаюцца абодвума бакамі. У склад ізалятаў трапляюць перадусім тыя арганізацыі, што займаюцца адукацыйнымі праектамі хутчэй ускосна.

⌘ **Устойлівых груп ініцыятыў даволі мала.**

Двухбаковых сувязей адносна шмат, але ініцыятывы не маюць тэндэнцыі аб'ядноўвацца ў больш буйныя працоўныя групы, дзе кожны ўзаемадзейнічае з кожным. Устойлівых трыяд ва ўсёй сетцы было

толькі 5 (аб'яднаня ў чатыры суполкі). Толькі 13 арганізацый (20%) маюць сімеліянскія (трыядныя) сувязі. Не было ніводнай супольнасці ініцыятыў, у якой сувязі ўсіх з усімі мелі б чатыры ці больш ініцыятывы.

⌘ **Узаемадзянні існуюць, але ім бракуе каманднасці, аб'яднанасці.**

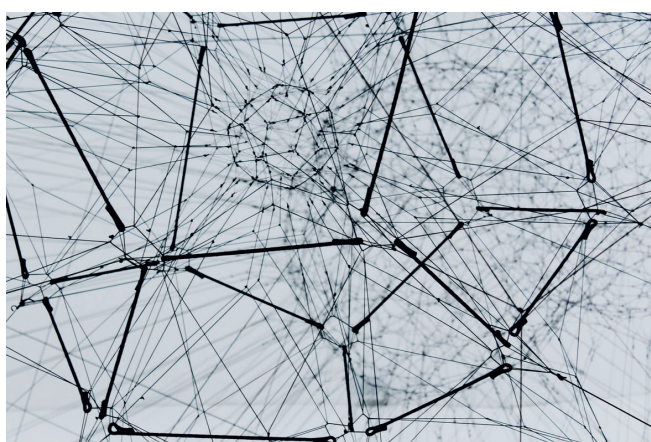
Трыяды і больш буйныя структуры ўзаемных сувязей лічацца падмуркам для фарміравання сацыяльнага капіталу (устойлівай сеткі сувязей, заснаваных на даверы і дасягненні агульных мэт). У эканоміцы сацыяльны капітал сярод насельніцтва найпрост асацыюецца з павелічэннем магчымасцей эканамічнага росту. У кіраўніцтве адукацыяй (напрыклад, у сярэдняй адукацыі) высокі сацыяльны капітал настаўнікаў звязаны з павышэннем якасці адукацыі. Можна высунуць гіпотэзу, што такія ж тэндэнцыі будуць праўдзівымі і для адукацыйных арганізацый і ініцыятыў. Чым больш высокі сацыяльны капітал уласцівы гэтай сістэме, тым большага росту эфектыўнасці можна чакаць у дзейнасці ўсёй адукацыйнай сістэмы.

⌘ **Найбольш развіты кірунак — метадычная падтрымка настаўнікаў.**

Гэта можна патлумачыць тым, што мэтавая аўдыторыя даволі шырокая. Да таго ж, частка настаўнікаў мае запыт на веды, узаемадзяенні. Пры тым ускосныя дадзеныя аб азначаных ініцыятывах сведчаць пра тое, што пакуль што гэта даволі невялікая колькасць настаўнікаў (напрыклад, колькасць падпісчыкаў у сацсетках,

абвестках звычайна не дасягае 2 тыс. чалавек пры агульнай колькасці настаўнікаў каля 100 тыс.). Іншымі словамі, настаўніцкія ініцыятывы найбольш прыметныя сярод іншых, але і яны ў межах усяго настаўніцкага поля закранаюць не больш 2-3% “настаўнікаў-пасіянарыяў”.

Фатаграфія Unsplash

⌘ **Хаця ёсць разгалінаваная сетка, у кожнай катэгорыі вельмі мала арганізацый.**

Пэўныя ініцыятывы адзначалі ў інтэрв’ю: “Нам хацелася б, каб не толькі мы займаліся гэтым пытаннем, а каб былі і іншыя ініцыятывы ў гэтай сферы”. Умоўная “канкурэнцыя ідэй” існуе толькі ў кірунку сярэдняй адукацыі (напрыклад, метадычная падтрымка настаўнікаў), часткова — у асветніцкіх праектах (пераважна ў галіне культуры). Аднак нават гэтыя сферы не заняты цалкам, пра што сведчыць, напрыклад, невысокі ахоп настаўнікаў альтэрнатыўнымі метадычнымі ініцыятывамі (не больш за 3% педагогаў). Таксама распаўсюджаны адказ, што культурніцкіх ініцыятыў усё яшчэ бракуе, як і не хапае асветы ў нішах, дзе намінальна

ёсць 1-2 арганізацыі (палітычныя правы, грамадзянскасць, прававая пісьменнасць, роўнасць і г.д.).

⌘ **Пэўныя кірункі адукацыі амаль не прадстаўленыя.**

На мапе няма ніводнай ініцыятывы, якая б працавала, напрыклад, у галіне дашкольнай адукацыі. Пры гэтым сярод актараў амаль не выказвалася такой праблемы (менавіта пра дашкольную адукацыю). У той жа час міжнародныя даследаванні падкрэсліваюць значную ролю ранняй адукацыі для паспяховасці ў далейшым навучанні. Вельмі сціпла прадстаўлена вышэйшая адукацыя (толькі некалькі студэнцкіх ініцыятыў і аналітычны цэнтр). Часткова гэта можа тлумачыцца асаблівасцямі метадалогіі даследавання, калі не ўсе магчымыя арганізацыі трапляюць на мапу. З іншага боку, гэта можа сведчыць аб ізаляванасці адукатараў, паглыбленасці выключна ў свой кантэкст без бачання шырокай перспектывы, стратэгіі.

⌘ **Большасць арганізацый і ініцыятыў канцэнтруюцца ў Мінску.**

Абласных ініцыятыў на парадак меней, раённыя можна лічыць выключэннем. Выснова пра тое, што ў абласных і раённых гарадах значна менш ініцыятыў, не новая: пра гэта сведчылі папярэднія даследаванні. Аднак праблемай падаецца тое, што, нягледзячы на невялікую колькасць арганізацый, часта яны застаюцца ізаляванымі. Можна вызначыць актыўную працоўную групу ініцыятыў у Гродна, аднак

астатнім рэгіянальным ініцыятывам уласціва ізаляванасць. Часткова гэта даецца абгрунтаваць тым, што ў пэўнай мясцовасці можа не быць арганізацый з падобнай адукацыйнай павесткай, а сувязі з іншымі рэгіёнамі не наладжаныя. Трэба яшчэ раз адзначыць абмежаванне даследавання з той перспектывы, што ізаляваныя рэгіянальныя ініцыятывы могуць заставацца па-за межамі аналізу.

⌘ **Адукатары даволі адзінадушна вызначаюць апісаньня вышэй пункты ў якасці праблем.**

З аднаго боку, было шмат адказаў пра тое, што адукацыйных ініцыятыў зараз даволі мала (то-бок гэты ландшафт актараў можа быць больш шчыльны), асабліва па-за межамі сталіцы. З іншага боку, была азначана патрэба ў фасілітацыі ўзаемадзеянняў, пабудове камунікацыі паміж рознымі ініцыятывамі. Важны кірунак — развіццё інфраструктуры для “выгадоўвання” і “адаптацыі” адукацыйных ініцыятыў: ад акселератараў, хабаў, кансультантаў да даследчых цэнтраў і thinktank-аў. Ініцыятывы развіваюцца стыхійна. Вельмі рэдка абумоўліваюць існаванне адзін аднога. Таму што няма актуальнага прававога поля, запатрабаванасці з боку грамадства, ангажаванасці педагогаў і прадстаўнікоў іншых сфер дзейнасці. Проста кажучы, няма ўсведамлення, што так можна, і гатоўнасці ўзяць на сябе частку адказнасці за адукацыйны ландшафт.

⌘ **Першапачаткова неадукацыйныя арганізацыі займаюць значную прастору сярод адукацыйных ініцыятыў.**

У склад лідараў на мапе ўзаемадзеяння трапілі шмат арганізацый, для якіх адукацыйная дзейнасць не з’яўляецца асноўнай. Напрыклад, гэта праваабарончыя, экалагічныя, сацыяльна арыентаваныя супольнасці, якія, акрамя асноўнай дзейнасці, ладзяць асветніцкія праекты.

⌘ **Структура ўзаемадзеянняў даволі дынамічная.**

Хаця падмурак узаемадзеянняў складае суполка НДА, якая існуе не менш за дзесяцігоддзе, новыя арганізацыі могуць даволі часта займаць ролю цэнтральных фігур у сеткавых узаемадзеяннях. Пра гэта сведчыць тое, што ў ТОП-10 уплывовых ініцыятыў чатыры — адносна нядаўнія. Напрыклад, можна заўважыць рост ролі прыватных школ, якія актыўна ўзаемадзейнічаюць паміж сабой і пры гэтым застаюцца ўпісанымі ў метадычную супольнасць арганізацый рознага тыпу.

⌘ **Па годзе заснавання можна вылучыць тры хвалі ініцыятыў.**

Самыя сталыя, якія існуюць з 1990-х (іх не так шмат і гэта звычайна НДА з некалькімі сферамі дзейнасці), яшчэ адна хваля ініцыятыў узнікла ў перыяд адноснай лібералізацыі ў 2011 і крыху пазней (іх можна зазначыць як “аснову”), а таксама новыя ініцыятывы (што маюць менш за 3-5 гадоў). Новыя ініцыятывы паводзяць сябе

па-рознаму: адна частка ўліваецца ў агульную супольнасць, другая ўтварае невялікія супольнасці ў сваёй сферы дзейнасці, якія звязаны з агульнай групай ускосна.

⌘ **Прадстаўнікі ініцыятыў праяўляюць высокі ўзровень асэнсаванасці праблем у адукацыі.**

Паводле адказаў было вызначана 12 кірункаў развіцця адукацыйных праектаў. Амаль кожны адказ адзначаўся ў розных формах не менш за тры разы. Высокі запыт можна заўважыць у кірунку адукацыйных даследаванняў, рэфлексіі і аналітыкі. Яшчэ адзін буйны кірунак удасканаленняў — праца над зместам адукацыйных праектаў: больш сучасных, “балючых” для грамадства, арыентаваных на спецыфічныя групы, міждысцыплінарных адукацыйных, асветніцкіх праектаў.